

Služby veřejných knihoven v digitálním prostředí – nejistá budoucnost

Moderní média v polských, německých a českých knihovnách: šance a hrozby

25. 5. 2018, Jelení Hora

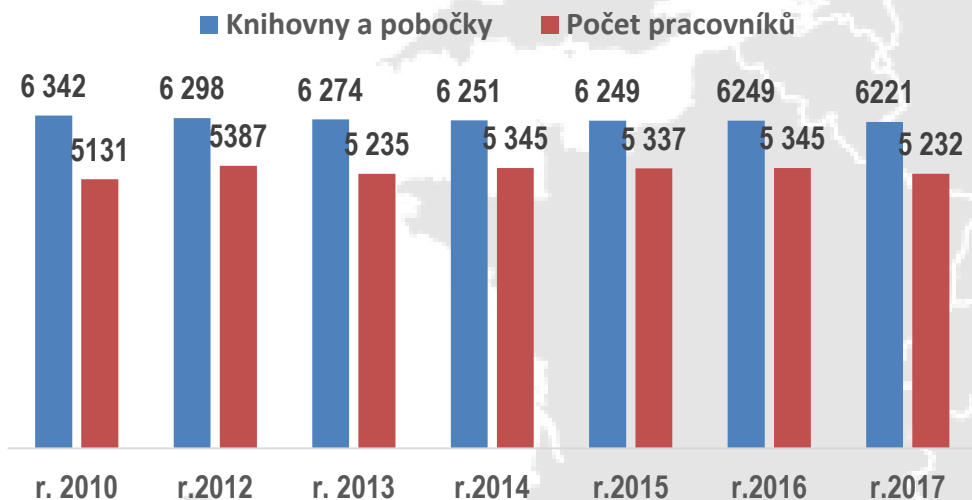
Vít Richter

Národní knihovna ČR

vit.richter@nkp.cz

Veřejné knihovny v České republice

Knihovny, pobočky, pracovníci

64 000 veřejných knihoven

Informační technologie mění svět knihoven

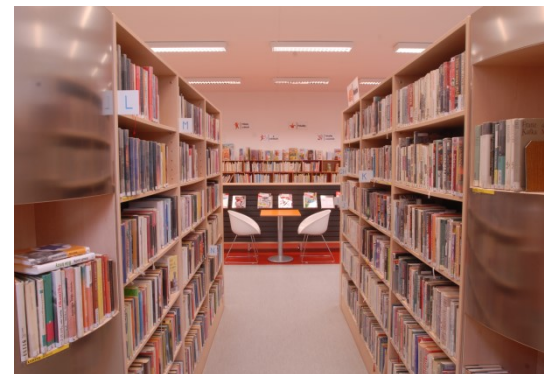
- ☐ rozvoj internetu
- ☐ přístup k informacím
- ☐ globalizace vzdělávání
- ☐ digitalizace médií
- ☐ sociální sítě
- ☐ digitalizace knihovných fondů
- ☐ komerční služby

- ☐ ztráta výsadního postavení

Tři trendy vývoje veřejných knihoven

Tradiční knihovna

Digitální služby

**Vzdělávací, kulturní,
komunitní aktivity, setkávání**

Jaké služby poskytují knihovny v oblasti ICT?

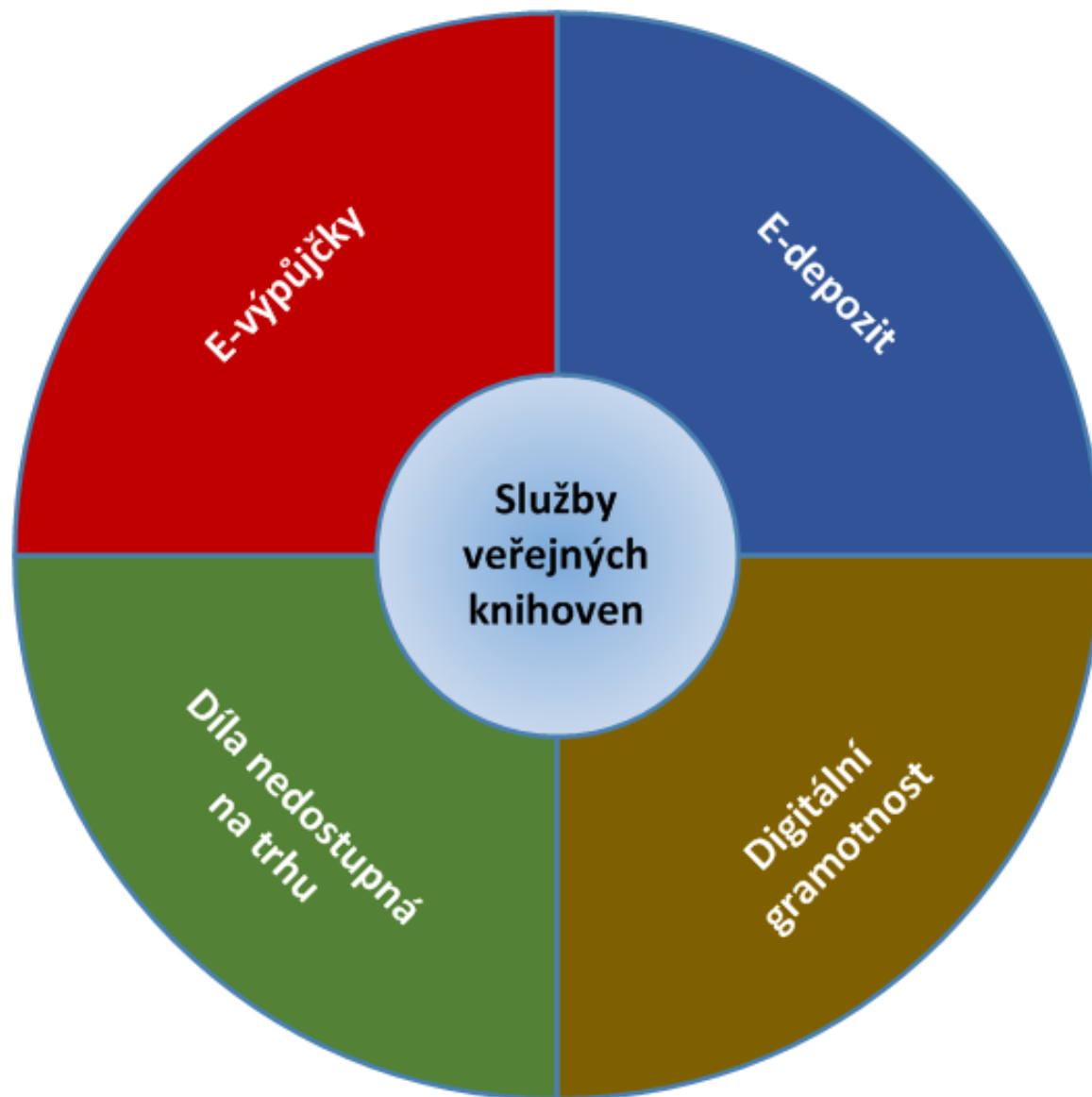
	2006	2017	
Knihovny s nabídkou veřejného internetu	71%	100%	
Uživatelé, návštěvníci internetu	100%	68%	
PC připojené k internetu	100%	127%	
Připojení WiFi		35%	
Webové stránky	12%	65%	
On-line katalog	7%	52%	
Vzdělávání uživatelů v oblasti ICT	6%	3%	
Půjčování e-knih	0%	2%	

Přístup k elektronickým informačním zdrojům:
Anopress, ASPI, Codexis, Library Press Display

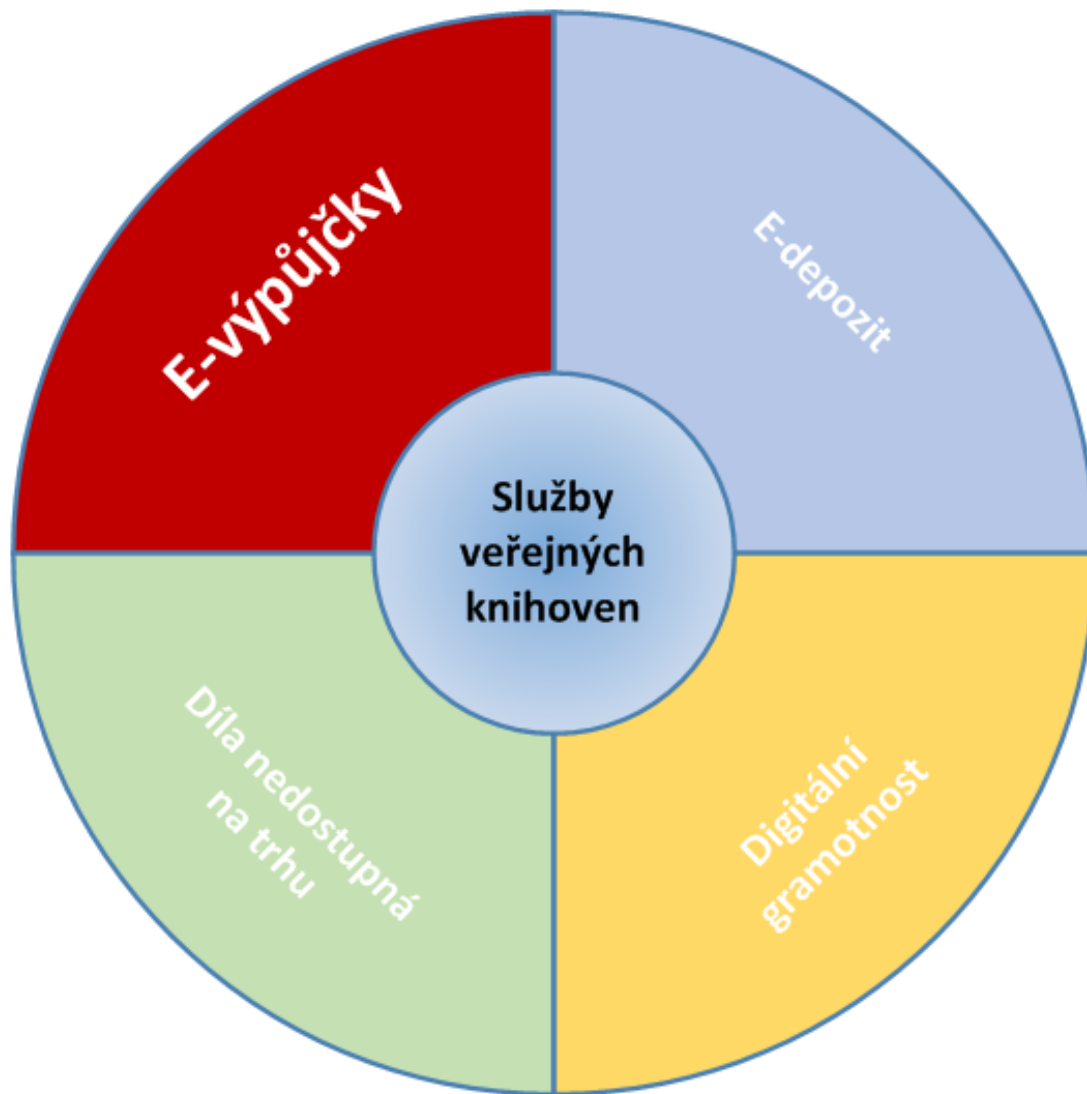
cca 50 knihoven

Příležitosti pro veřejné knihovny

E-půjčování e-knih

Možnosti půjčování e-knih

- ❑ EBSCO eBooks
- ❑ Proquest ebrary
- ❑ Proquest Ebook Central
- ❑ Levná knihovna
- ❑ Flexibooks
- ❑ eReading.cz

E-knihy pro knihovny

▼ České a slovenské
EBSCO eBooks
eReading.cz
Flexibooks
Levná knihovna
Městská knihovna v Praze - E-knihy zdarma
Pablikado
Proquest EBL
Proquest Ebook Central
Proquest ebrary
Publi.cz
Anglické
Německé
Mapa webu

České a slovenské

Open Access a Public Domain

- [ComputerWorld - eKnihy](#)
- [CZ.NIC - Edice CZ.NIC](#)
- Knihovna Jana Drdy Příbram
 - [E-knihy](#)
- [Liberální institut - Online knihy](#)
- Městská knihovna v Praze
 - [E-knihy zdarma](#)
- Masarykova univerzita v Brně
 - [Digitální knihovny Masarykovy univerzity](#)
 - [Knihovna.cz - eknihy KISK FF MUNI](#)
- Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě
 - [Regionální e-knihy](#)
- [Nakladatelství Bahá'í - E-knihy](#)
- Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové
 - [Regionální digitalizované knihy](#)
- Univerzita Karlova v Praze
 - [Karolinum](#)
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
 - [Vydavatelství VŠCHT](#)
- [Pod okapem](#)

Přehled nabídky e-knih: <https://sites.google.com/site/eknihyproknihovny/>

E-půjčování ve veřejných knihovnách ČR

□ 2014

- Duben – Jihočeská vědecká knihovna + eReading
- Prosinec – půjčuje cca 30 knihoven
- Cca 600 výpůjček měsíčně

□ 2017

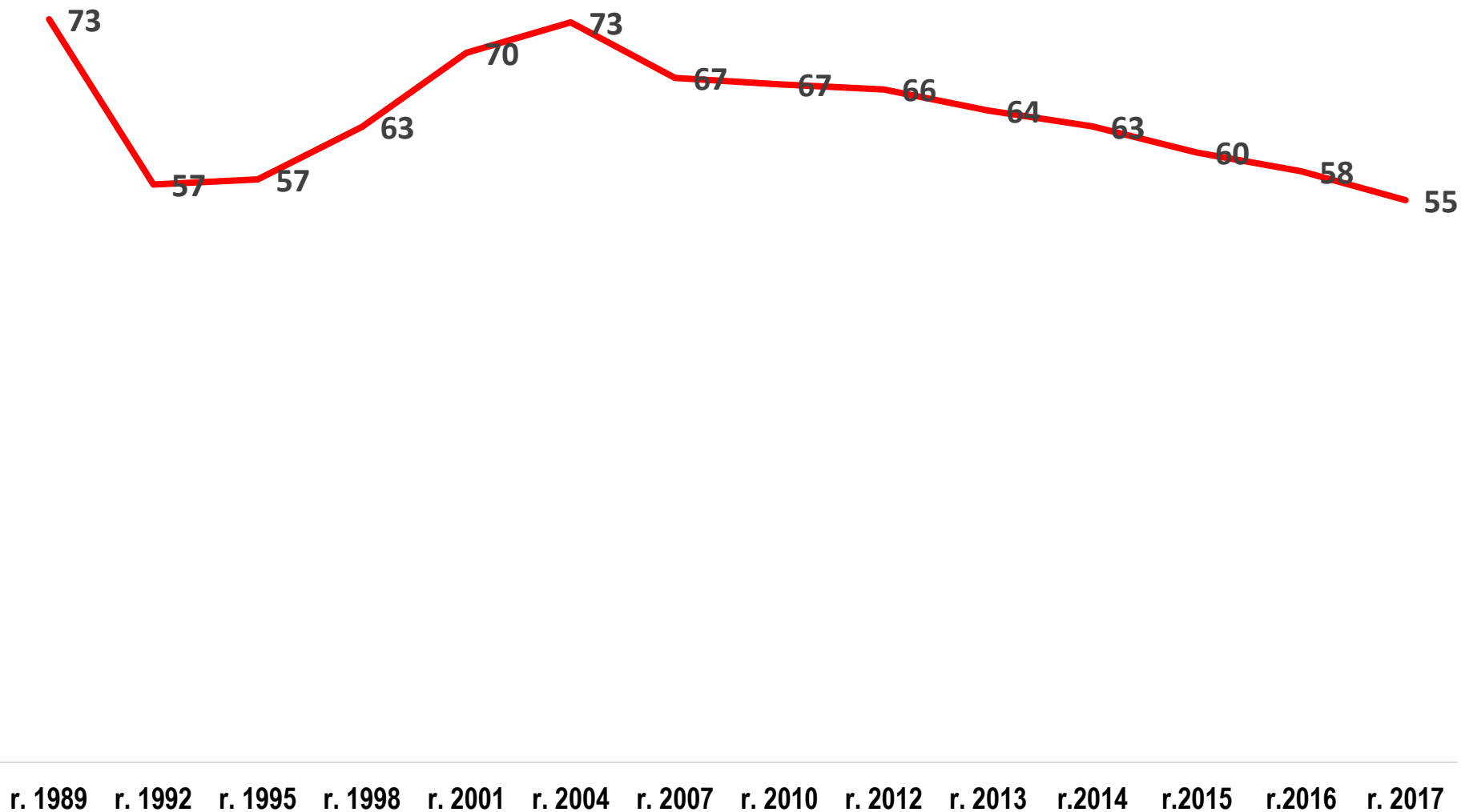
- Podpora e-půjčování z programu VISK
- Půjčuje 100 knihoven
- Cca 4 000 výpůjček měsíčně

□ Nabídka eReading = 3 000 titulů, celková nabídka 8 000 titulů

□ Cena výpůjčky 49,- Kč – je to drahé? (2 EUR)

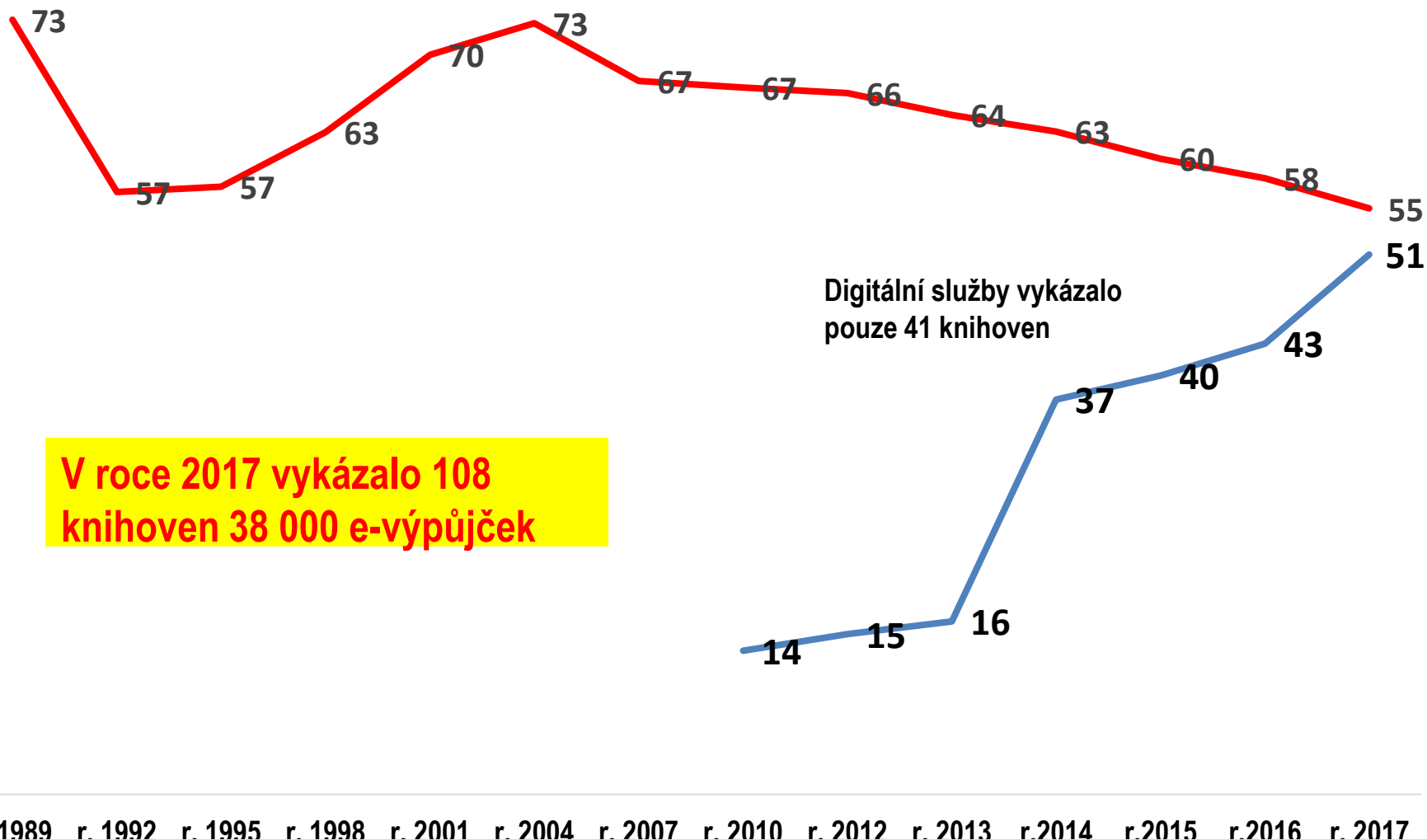
Vývoj počtu výpůjček ve veřejných knihovnách (mil)

Počet výpůjček

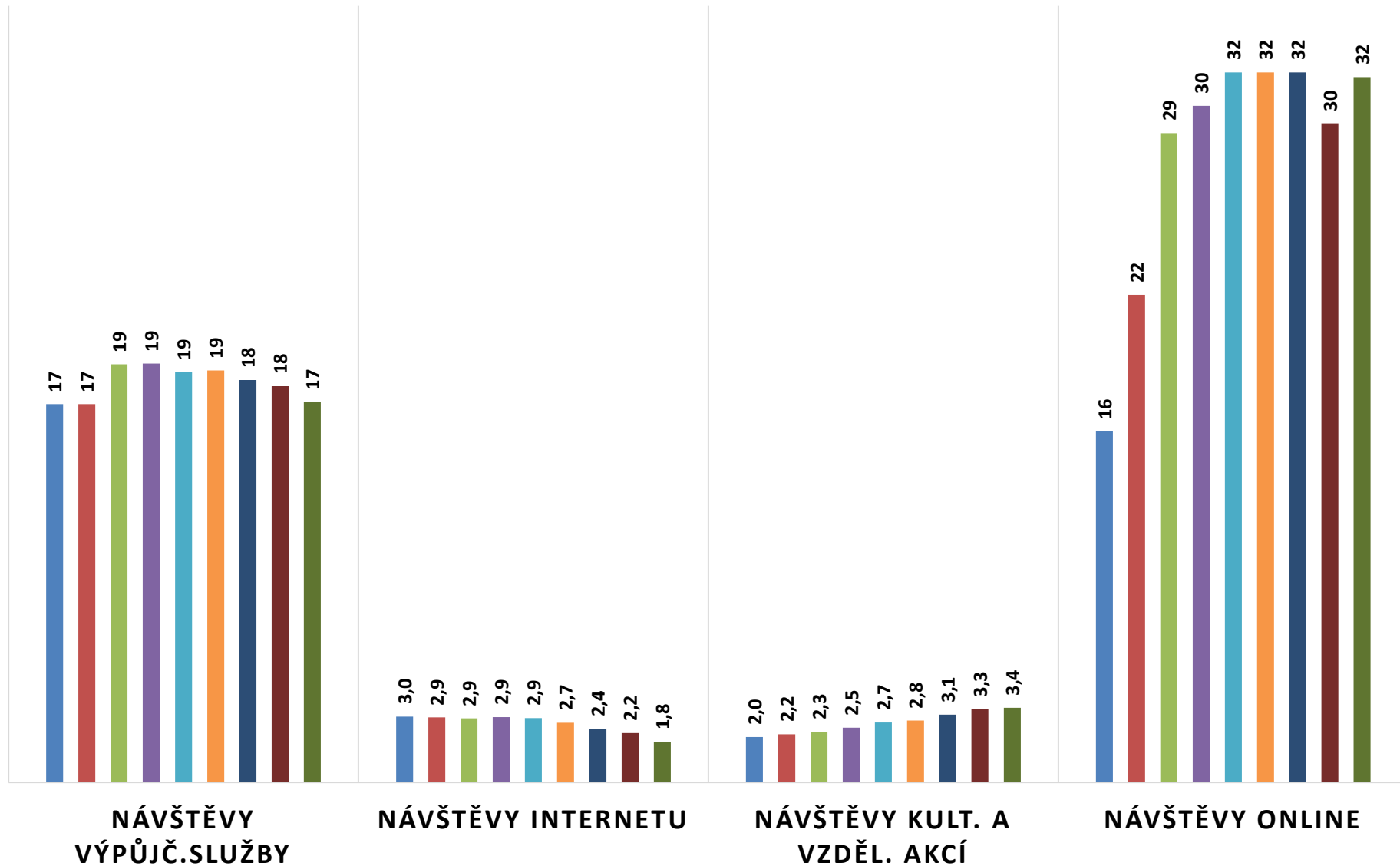
Vývoj počtu výpůjček a stažených digitálních dokumentů ve veřejných knihovnách

Počet výpůjček Stažené digit. dokumenty

NÁVŠTĚVNOST VEŘEJNÝCH KNIHOVEN (MIL.)

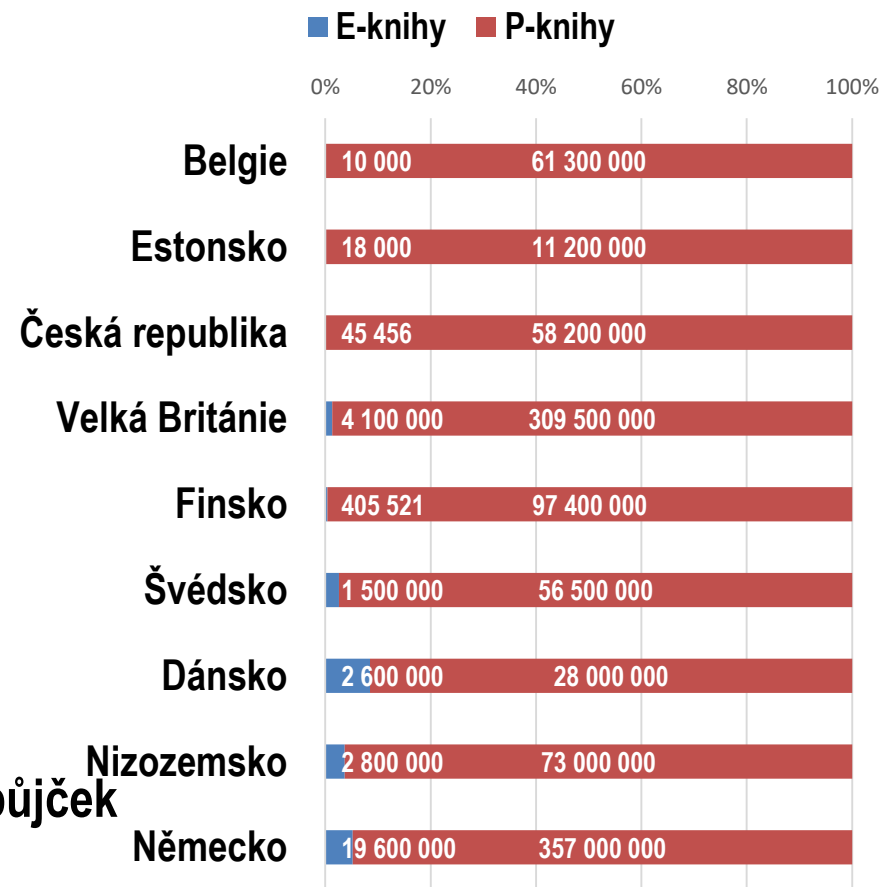
■ 2009 ■ 2010 ■ 2011 ■ 2012 ■ 2013 ■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017

E-půjčování ve světě (2016)

	E-knihy	P-knihy
Belgie	10 000	61 300 000
Estonsko	18 000	11 200 000
Česká republika	45 456	58 200 000
Velká Británie	4 100 000	309 500 000
Finsko	405 521	97 400 000
Švédsko	1 500 000	56 500 000
Dánsko	2 600 000	28 000 000
Nizozemsko	2 800 000	73 000 000
Německo	19 600 000	357 000 000
USA (Overdrive)	105 000 000	

Proporce půjčování e-knih a p-knih 2016

Overdrive (2016 celosvětově) = 196 mil. e-výpůjček

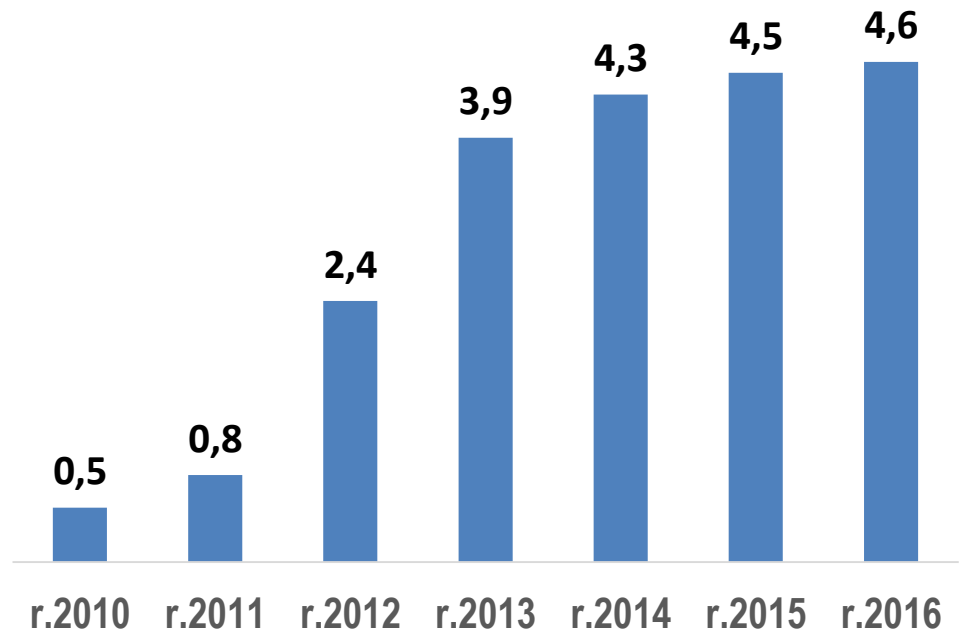
- E-knihy 139 mil. + 16 %
- Zvukové knihy 55 mil. + 34 %

Knižní trh - svět

Podíl eknih na trhu

- USA 21 %
- Velká Británie 25 %
- Německo 4,6 %
- Francie 3 %
- Španělsko 8 %
- Itálie 4-5 %
- Nizozemsko 10 %
- Švédsko 1 %

Podíl prodeje e-knih na knižním obchodu Německu

Zdroj: Global eBook

Vývoj tržeb naznačuje, že eknihy budou spíše doplňkem tištěných knih (stejně jako zvukové knihy), než aby byly náhradou tištěných knih

Knižní trh e-knih – Česká republika

Rok	Prodané ks	Velikost trhu mil. Kč	Podíl na trhu %
2010	neměřeno		0%
2011	17 000	2	0,03%
2012	200 000	24	0,38%
2013	450 000	54	0,86%
2014	1 000 000	120	1,67%
2015		106	1,38 %
2016	více než 1 000 000	118	1,50 %

8 % produkce knih je vydáváno jako ekniha

Celková nabídka: cca 16 500 titulů, cca 300 nakladatelů

Technické vybavení obyvatel:

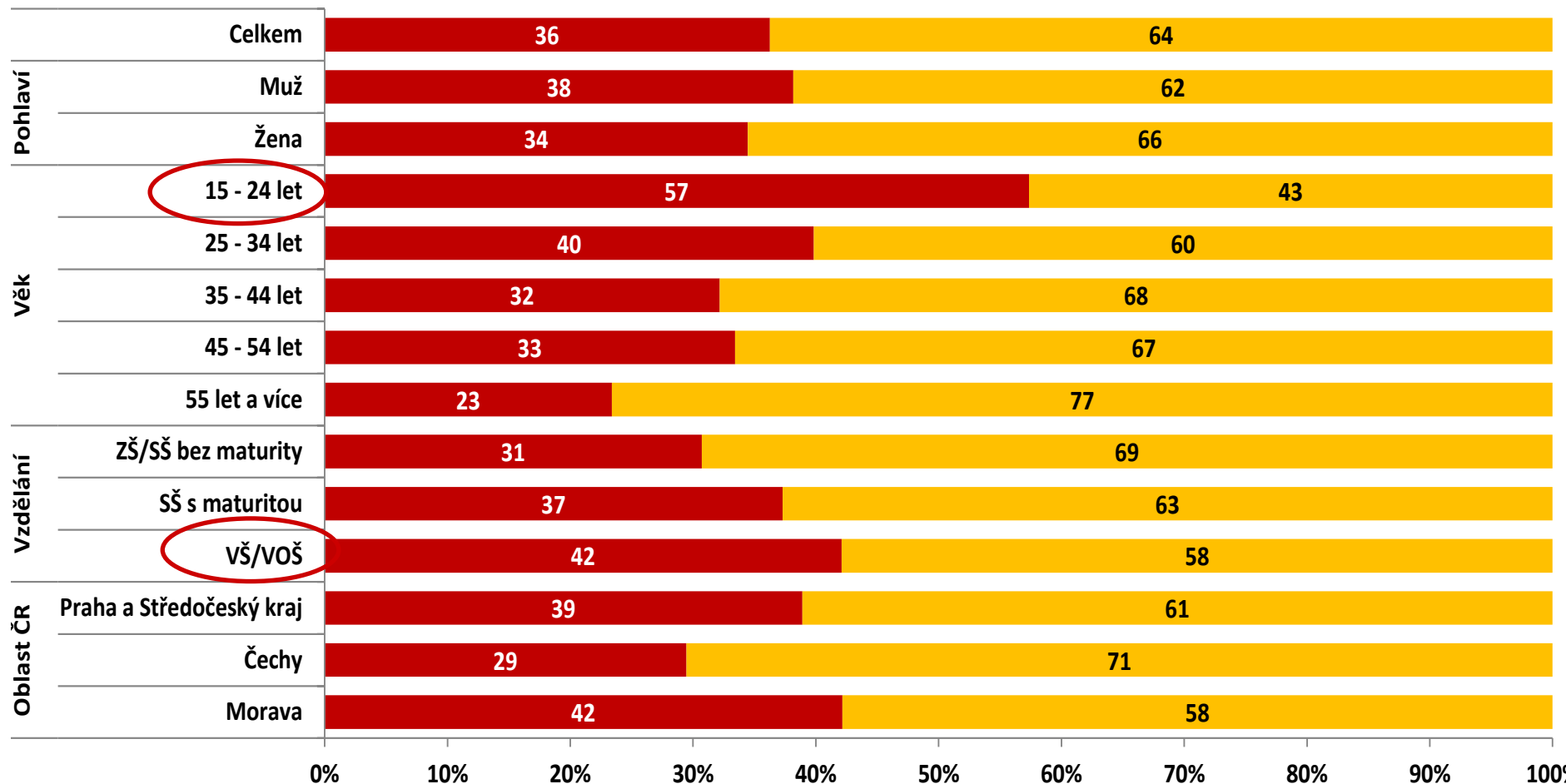
- 0,6 mil. čteček e-knih
- 1,2 mil tabletů

**Knihovny nabízí
asi 3 000 titulů**

Proč rozvíjet digitální služby?

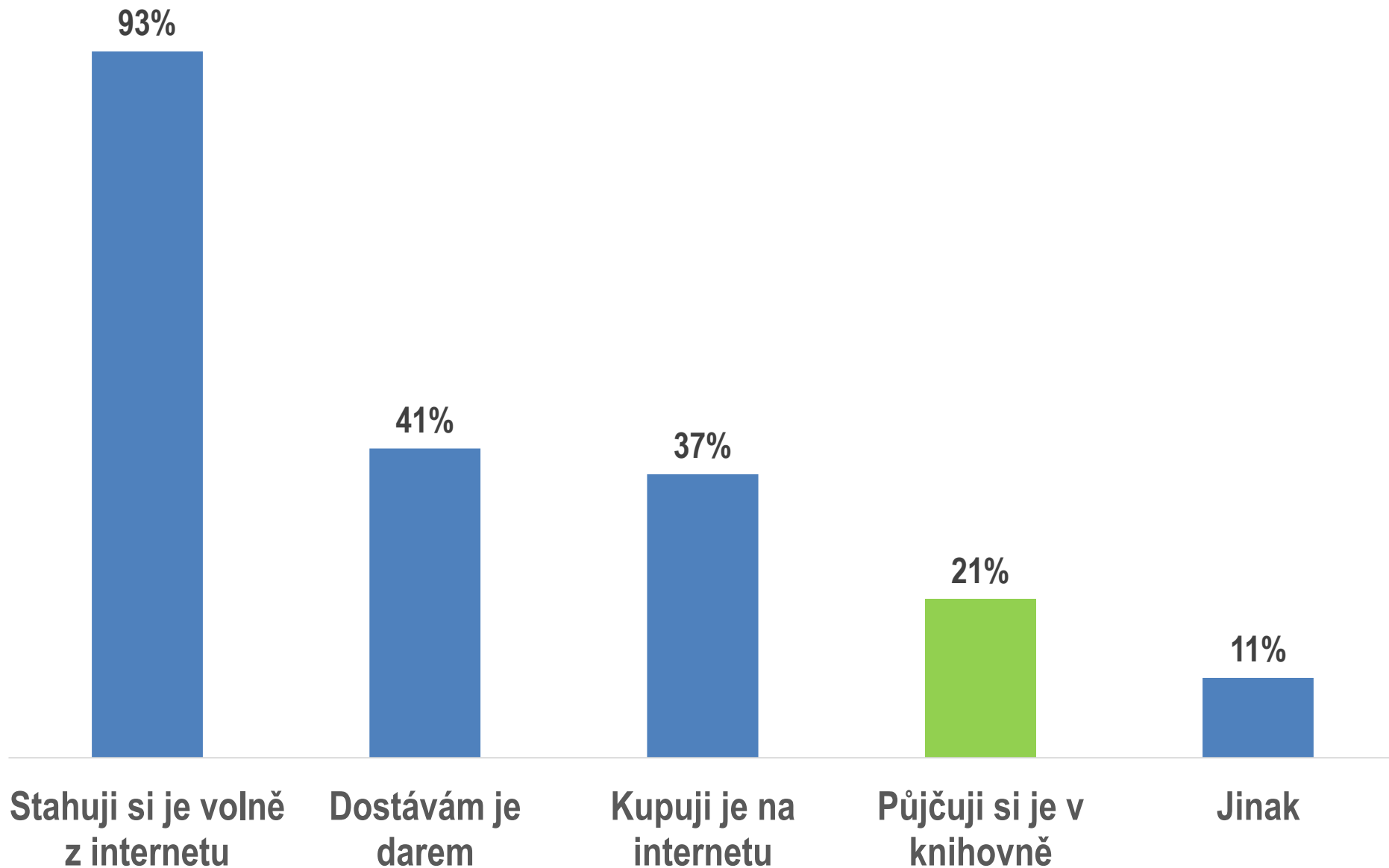
Čtete knihy v elektronické podobě?

57% mladých lidí 15 – 24 let odpovídá ANO

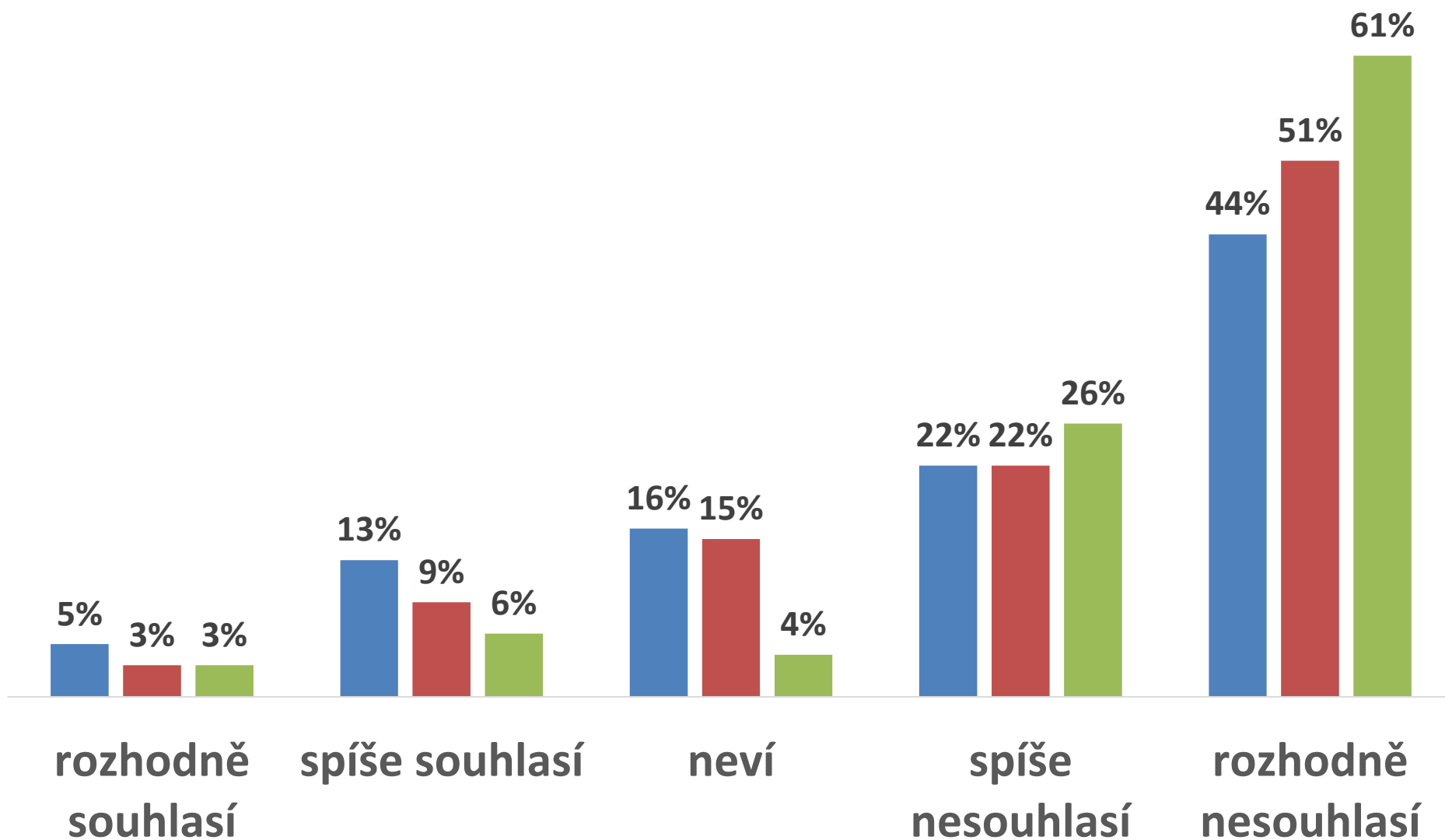
Kde získáváte e-knihy?

Internetová komunita 2016 (ČR)

Nahradí e-knihy tištěné knihy?

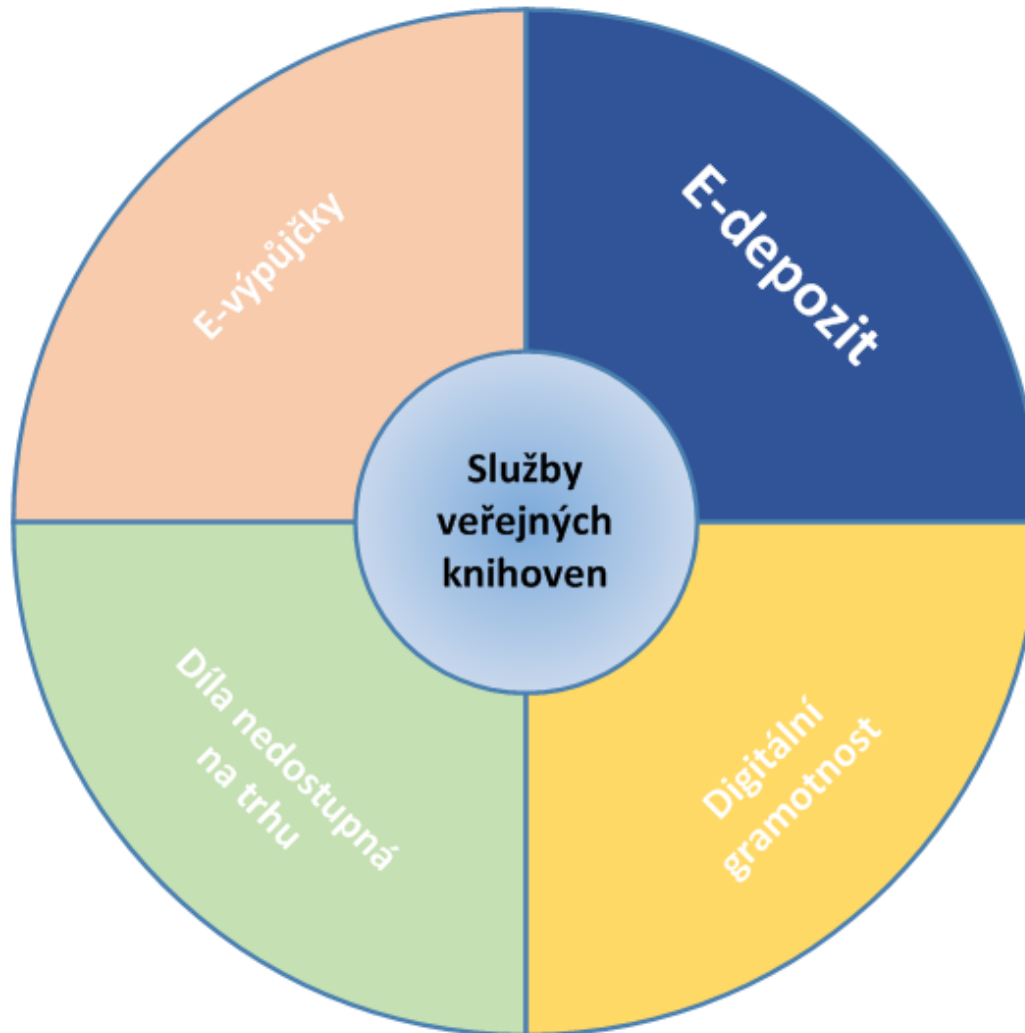
■ r.2010 ■ .r2013 ■ r.2016

Co omezuje e-půjčování ve veřejných knihovnách ČR?

- ❑ Autorský zákon + knihovní zákon
- ❑ Malý knižní trh
- ❑ Slabá nabídka
 - Obavy nakladatelů
- ❑ Slabý zájem uživatelů
 - Malá informovanost o nových službách
 - Nedostatečná nabídka
 - Konzervativní přístup, omezené technologické vybavení
- ❑ Slabý zájem knihoven
 - Vysoké náklady – nový AKS
 - Vysoká cena výpůjčky = 49,- Kč/výpůjčka
 - Předsudky - e-půjčování není perspektivní
 - Chybí strategie – o co by knihovny měly usilovat
- ❑ Co budou veřejné knihovny nabízet hybridním čtenářům?

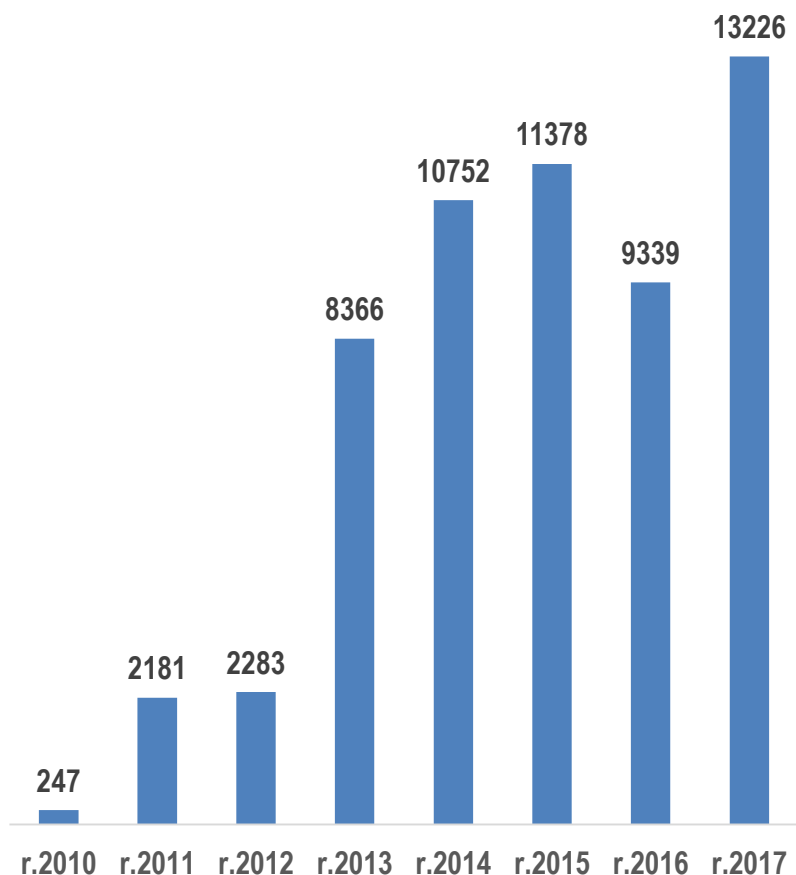
E-depozit

Povinný „výtisk“ (odevzdávání) digitálních dokumentů (elektronické knihy a časopisy, web)

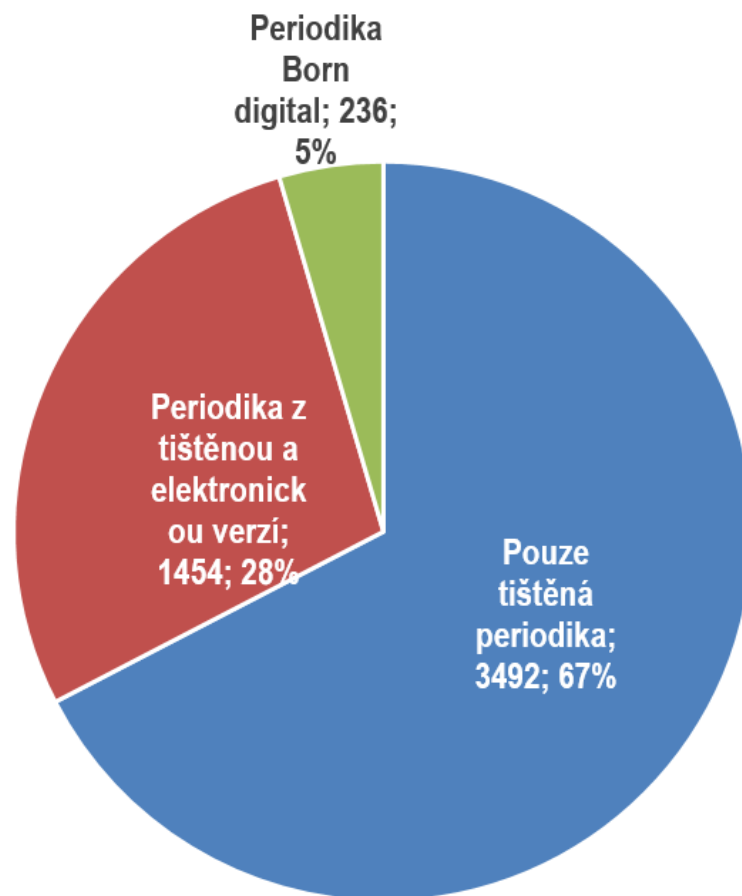
Co obsahuje e-depozit?

Počty ohlášených e-knih do agentury ISBN

Vydáno cca 28 000 titulů e-knih

Noviny a časopisy v ČR (5182 titulů)

Zatím není zajištěno povinné ukládání e-dokumentů

- ☐ **Neumíme shromažďovat, zpracovávat, uchovávat a zpřístupňovat e-knihy a další digitální dokumenty**

Problémy

- ☐ **Chybí legislativa pro e-depozit (novela stávající legislativy povinného výtisku + novela knihovního zákona)**
- ☐ **Chybí infrastruktura a pracovní kapacity pro shromažďování, zpracování, trvalé uchování a zpřístupnění e-knih**

Dopady

☐ Podstatná ztráta kulturního dědictví

- Nestállost digitálních dokumentů a jejich producentů
- Postupný zánik licencí

☐ Roztříštěnost ➡ obtížná dostupnost český e-zdrojů

☐ Nemožnost dohadovat licence na zpřístupnění

- Tržní produkce
- Netržní, dotovaná produkce knih a periodik

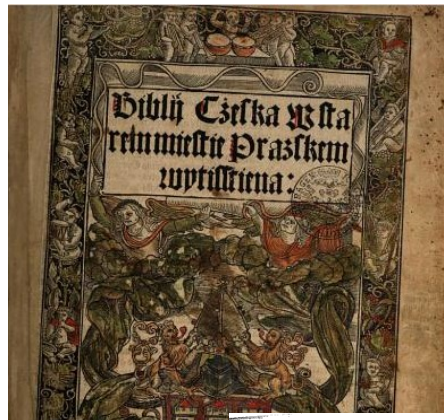
☐ Nemožnost poskytovat služby

- Zpřístupnění na místě samém v krajských knihovnách
- E-půjčování nekomerční produkce ve všech knihovnách

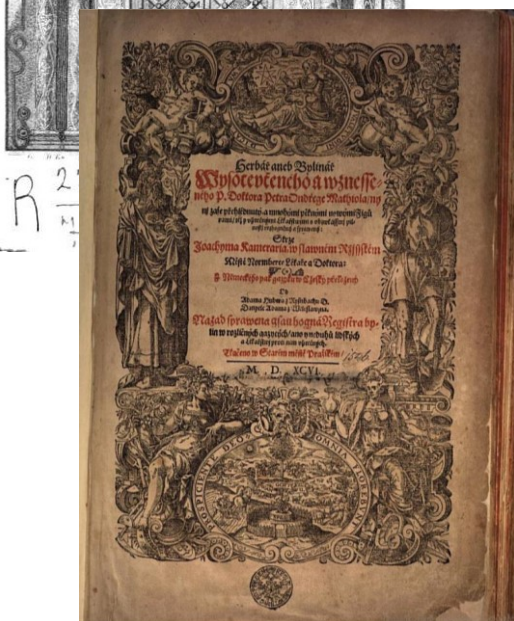
Síla centralizovaného přístupu

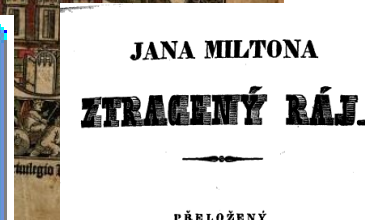
Молитвослов
Vydáno: 1861
Prohlížení: 47 546

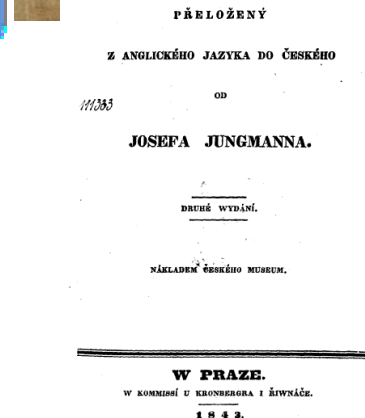
Vydáno: 1529
Prohlížení: 21 958

Vydáno: 1596
Prohlížení: 20 898

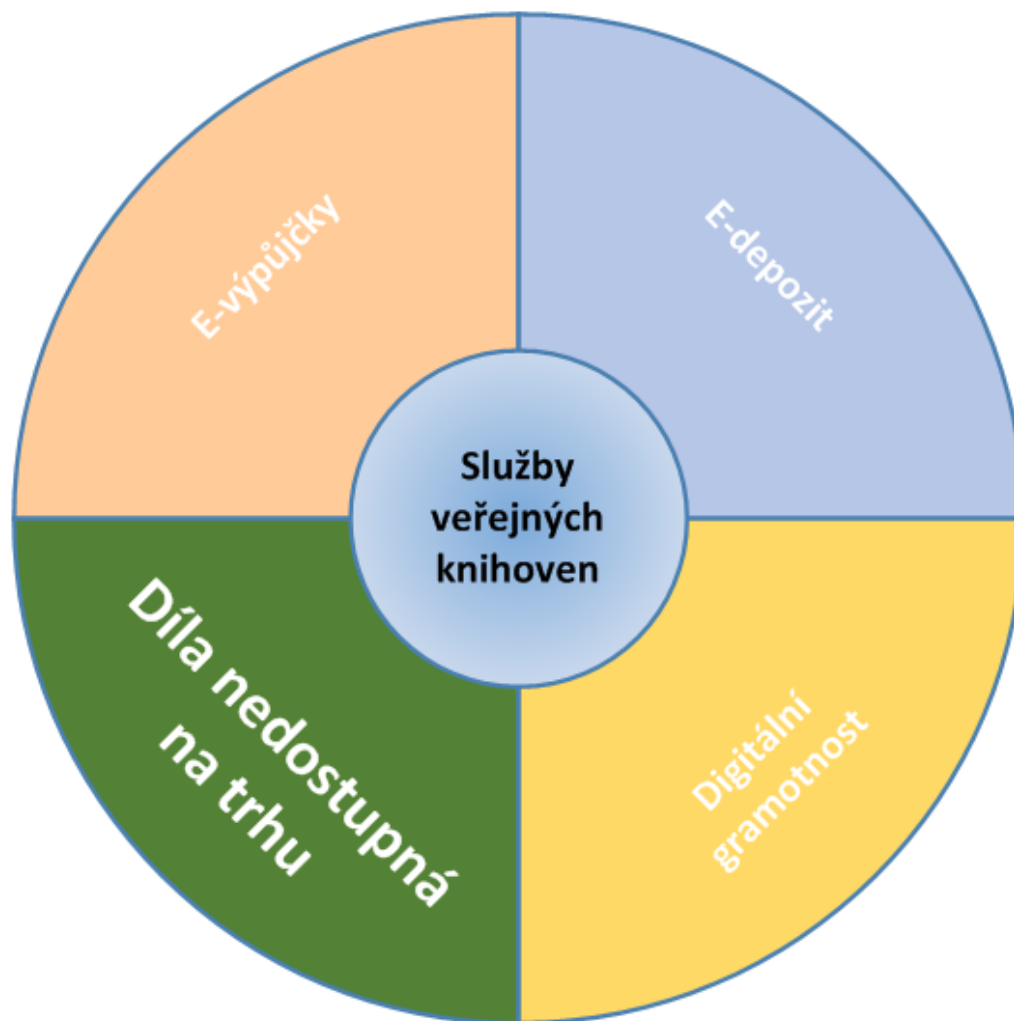

Vydáno: 1843
Prohlížení: 3 817

Statistika využívání Google Books za 6 měsíců

Zpřístupnění výsledků digitalizace knihovných fondů

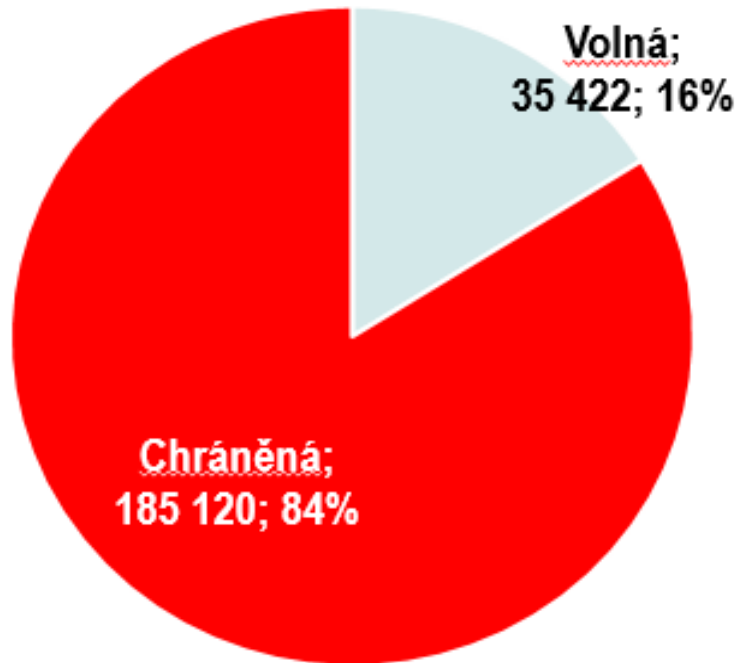
Od poloviny 90. let se v českých knihovnách digitalizuje

- ❑ Národní digitální knihovna (IOP)
 - 120 000 monografií, 1400 periodik / 50 000 000 stran
- ❑ Krajská digitalizace (IOP)
 - 65 000 svazků / 15 000 000 stran
- ❑ VISK 7 – novodobé dokumenty
 - Ročně přibývá: 1 500 svazků / 450 000 stran ročně
- ❑ VISK 6 Manuscriptorium – rukopisy a staré tisky
 - 13 750 000 stran
- ❑ Google books v NK ČR
 - 120 000 svazků / 15 000 000 stran, plán 200 000 svazků
- ❑ + další individuální projekty knihoven např. KNAV, MKP, NLK

Dlouhodobý cíl: digitalizovat vše, co bylo vydáno na území ČR

Digitalizace knihovních fondů

Odhad počtu volných a chráněných svazků
(220 542 knihy, periodika...) srpen 2017

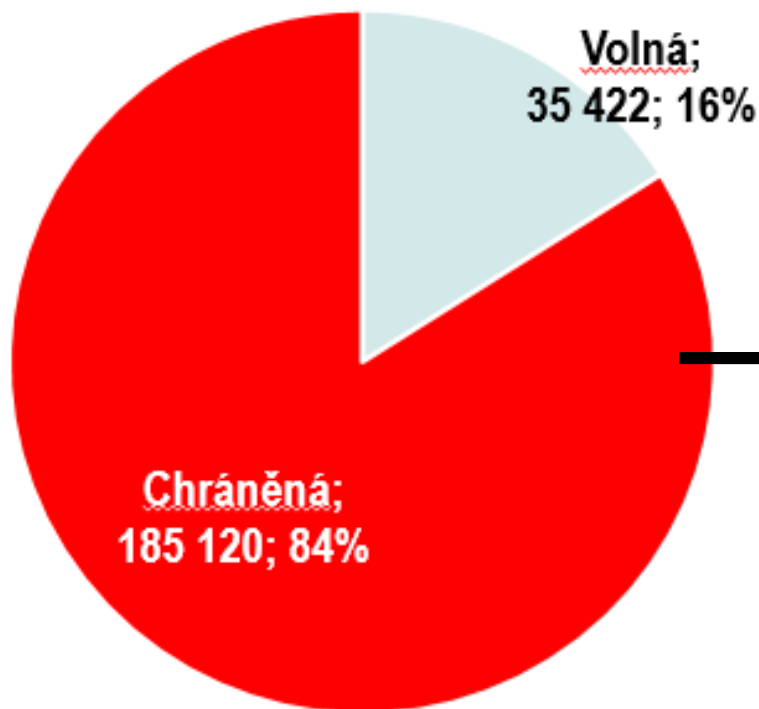

84 % výsledků nelze efektivně využít

Zpřístupnění digitálních knih a časopisů

Odhad počtu volných a chráněných svazků
(220 542 knihy, periodika...) srpen 2017

84 % výsledků nelze efektivně využít

Zpřístupnění 220 000 svazků
knih a periodik

Zpřístupnění výsledků digitalizace

- ☐ Novela autorského zákona 121/2000 Sb. z roku 2017
- ☐ Princip rozšířené kolektivní správy
- ☐ NK ČR - uzavírání licenčních smluv pro všechny knihovny

Co chceme:

1. Bezplatný přístup prostřednictvím všech knihoven – na místě samém
Vzdálený přístup z domova, ze zaměstnání

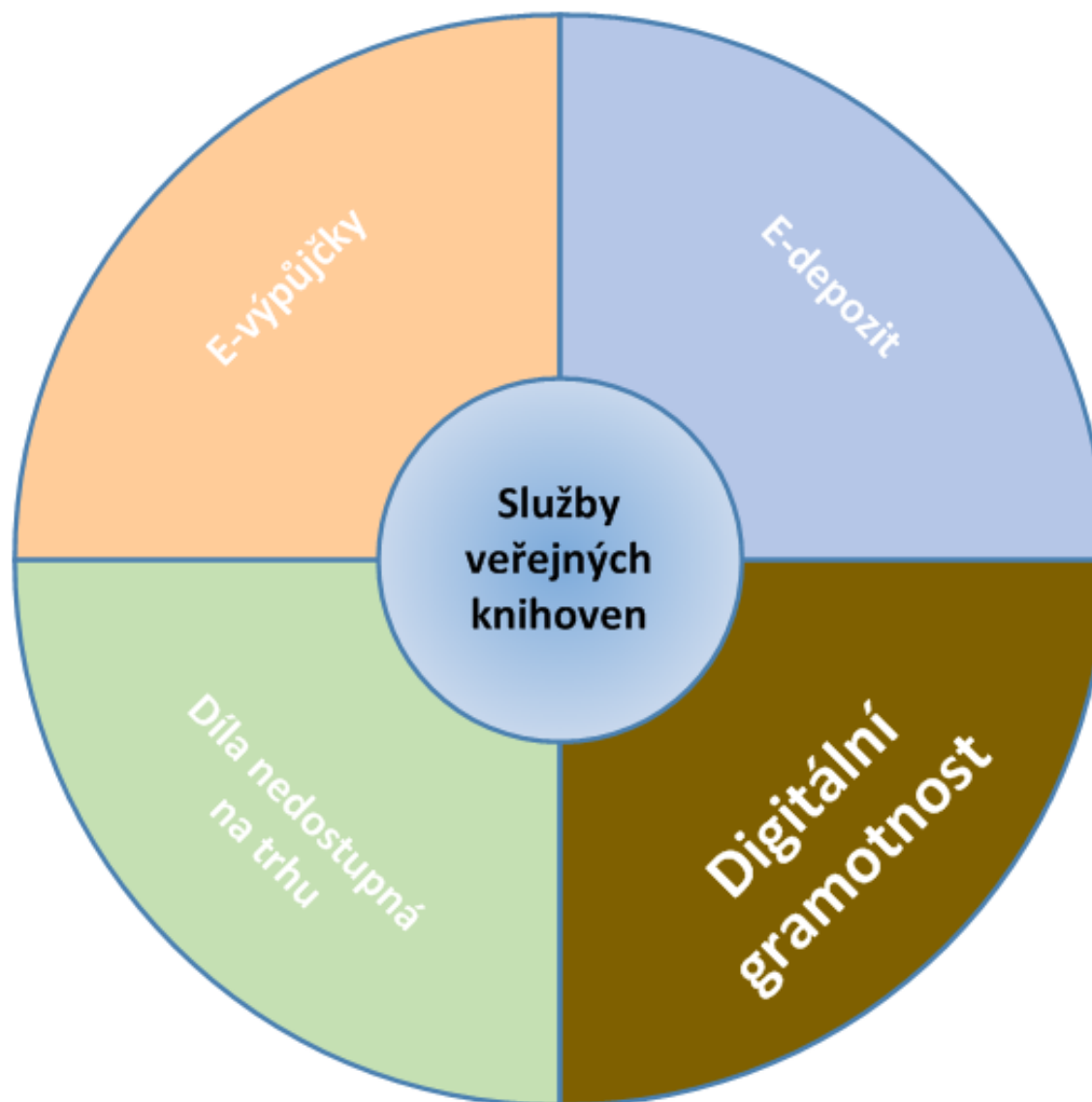
Hrazeno ze státního rozpočtu

2. Placené speciální služby

- Tisk
- Digitální kopie
- E-výpůjčky

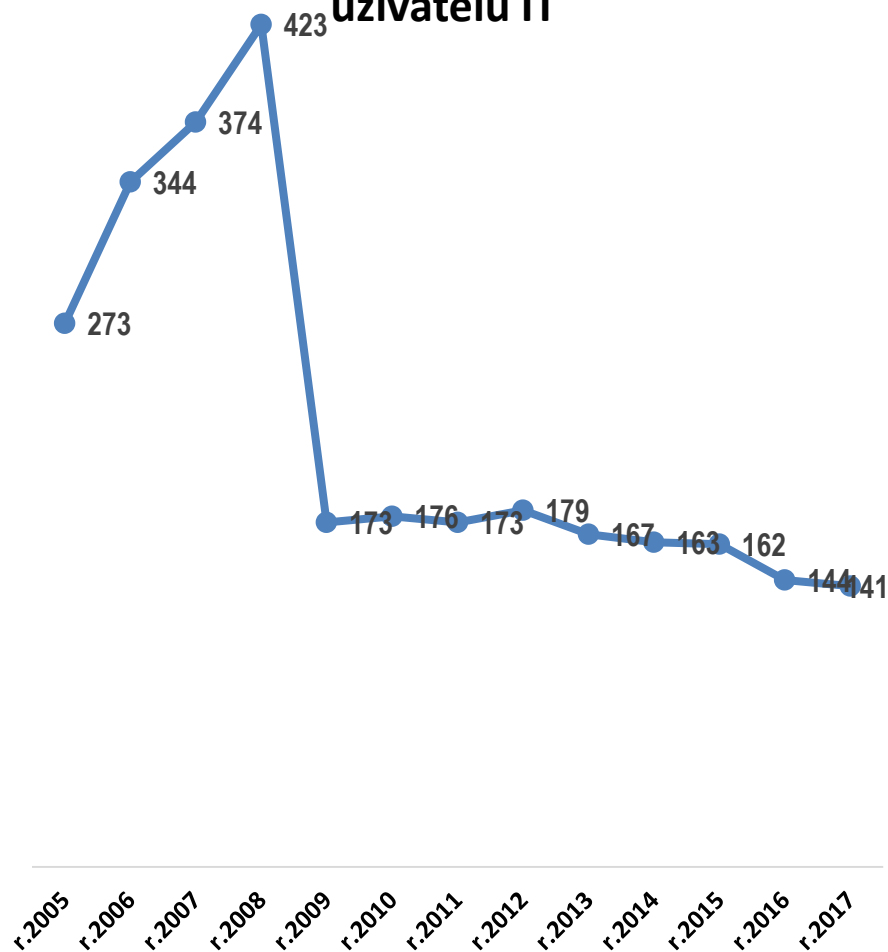
Platí uživatel

Digitální gramotnost

Podpora digitální gramotnosti

Knihovny poskytující vzdělávání
uživatelů IT

Informační technologie v knihovnách

Počet knihoven	1393	211	65	235
	Knihovny a pobočky do 5 tis. obyv.	Knihovny a pobočky 5 až 20 tis. obyv.	Knihovny nad 20 tis. obyv.	Pobočky knihoven nad 20 tis. obyv.
Herní konzole	0%	1%	15%	8%
Počítače pro zrak. postižené	0%	5%	37%	3%
Systém RFID	0%	0%	22%	2%
Tablety	1%	7%	49%	2%
Velkoplošné obrazovky	1%	5%	40%	13%
Elektromagnet. ochrana fondu	1%	4%	46%	5%
Přehrávače audio a video	7%	22%	74%	17%
Čtečky e-knih	8%	28%	86%	9%
Datový projektor	12%	47%	100%	16%
Skener uživatelé	34%	49%	77%	20%
Kopírka uživatelé	40%	67%	97%	43%
Tiskárny uživatelé	69%	87%	98%	83%

Na závěr

- ☐ **Veřejné knihovny budoucnosti musí počítat s hybridními čtenáři**
 - ☐ **Musí svým uživatelům nabízet služby v digitálním prostředí**
 - ☐ **Musí umět propojit nabídku tradičních a digitálních služeb**
 - ☐ **Mohou využít příležitost, aby se staly místem podporujícím digitální gramotnost**
-
- ☐ **Musíme vybudovat fungující systém e-depozitu, včetně systému pro zpřístupnění digitálního obsahu**
 - ☐ **Musíme ČR vybudovat systém zpřístupnění děl nedostupných na trhu**

Služby veřejných knihoven v digitálním prostředí – nejistá budoucnost

Moderní média v polských, německých a českých knihovnách: šance a hrozby

25. 5. 2018, Jelení Hora

Vít Richter

Národní knihovna ČR

vit.richter@nkp.cz